

תאריך: 23.07.2019

נושא: חוקי התורה

1. שמות פרק ו פסוק ו - ח (פרשת וארא)

לֵכָן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְקֹוֹק וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבִלַת מִצְרַיִם (ו)
וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבָדֵתָם וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזָרוּעַ נְטוּיָה וּבְנִשְׁפָּטִים גְּדֹלִים
וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעוּתָם כִּי אֲנִי יְקֹוֹק (ז)
אֵלֵהֶיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבִלֹת מִצְרַיִם
וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לַתֵּת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם (ח)
לִיצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מִוִּרְשָׁה אֲנִי יְקֹוֹק

2. משך חכמה שמות פרק ו פסוק ו (פרשת וארא)

פרשת וארא

והוצאתי. ד' לשונות של גאולה: - "והוצאתי" (פסוק ו) הוא כמו שדרשו (ו)
על "להוציא גוי מקרב גוי", כעוברה מתוך אשה, וזה "הוצאה", כמו להוציא
מבטן, הוא על שהיו משוקעים בעבודה זרה ובדיעות מושחתות. "והצלתי"
(שם) - זה על מה שעינו אותם לכלותם, וכמו (שמות א, כב) "כל הבן
הילוד וכו'" זה כמציל מן הרוצח. "וגאלתי" (שם) - הוא מעבודת עבד,
להיותם חפשיים בלתי משועבדים. "ולקחתי אתכם לי לעם" וכו' (פסוק ז)
-. הוא לעם נימוסי ולאוני במשטר וסדר, וה' עליהם למלך ודו"ק
ד' כוסות כנגד ד' לשונות של גאולה: - והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי,
(ירושלמי, ערבי פסחים הלכה א). כוס ראשון קידוש, דישראל מקדשי
זמנים, וכמו שאמרו "החודש הזה לכם", יעויין ירושלמי ראש השנה (א, ג).
ואימתי? כשהם קדושים. וסמך "קדושים תהיו" לעריות, שבכל מקום
שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה. וגדולים ממלאכי השרת,
שנאמר בהם שתי קדושות: "והתקדשתם והיתם קדושים" (ויקרא כ, ז),
היינו, שהם מקדשים את הזמן [ויקרא רבא]. ולכן כשהיו גדורים מן העריות
במצרים, שלכן יתכן "והוצאתי", שאם לא כן איך יכול להוציא בני נכרית
כמותה, וכמו בבית שני, ונקראים קדושים, מקדשי הזמנים
והצלתי": יתכן להציל כשנכרי רודף אותם, ומציל אותם מן הגייס, אבל
לא כשהם רודפין זה את זה, 'שלא גילו מסתורין שבהם'. וזה רומז אל כוס
ברכת המזון, שעיקר המלשינות הוא בא מהעדר האמונה בהשגחה,
ומחסרון הסתפקות. וברכת המזון הוא שמאמין שכל אחד ניזון מהשם
יתברך, ומההסתפקות 'שמדקדקים על עצמם כזית וכביצה', ואינו מקנא

לחברו.

וגאלתי": הוא שעבד רוחו שפלה, עד כי אמרו, חוב הוא לעבד שיעשה בן" חורין, 'זילא ליה שכיחא ליה'. וזה מצד שאינו מרגיש יחס אבותיו, "ועבד לית ליה חייס". והן "לא שינו שמותיהן", דזכרו יחס אבותיהם - 'ראובן שמעון נחמין וסלקין'. וזה רומז על הכוס השני, שאומרים עליו חצי ההלל הראשון, שמיוסד על זכרון יחס האומה מאבותיה וזכרונותיה הקדומות ולקחתי אתכם לי לעם": זה 'שלא שינו את לשונם', שהיו מקוין להגאולה" וללאומיות העתידה. ולמדו זה מיוסף, שעם גודל חשיבותו במצרים, נאמר בו (בראשית מה, יב) "כי פי המדבר אליכם", שהיה מקוה להעמיד ואמר "פקד יפקוד" (בראשית נ, כד ו - כה), וזהו חצי ההלל השני, שמיוסד על הלאומיות העתידה, שעל זה נאמר (תהלים קח) "מן המצר וכו'". וזה מכוון הד' כוסות, דליתעביד בכל חדא מצוה. ועיין במכילתא (שם) ודו"ק לכן תיקנו על היין, שהם היו נגאלין בשבילו, שהבדילו עצמם מהמצרים - וכן יבדלו ישראל בגלות זה, ויהיו מצויינים, ובזה יגאלו. ולכן מורה על היין, דאין מורה על ההבדלה יותר מהיין, וכמו שהלשין המן: אם זבוב נופל לכוסו (של אחד מהם, זורקו ושותהו, ואילו) אדוני המלך (אחשורוש נוגע בהם, חובטו בקרקע, ולא עוד אלא) שמדיח כוסו שלוש פעמים! 'וגזרו על יינם! משום בנותיהם' - שגם בזה כעת יבדלו, וייגאלו במהרה בימינו אמן

אור החיים שמות פרק ו פסוק ח - ט (פרשת וארא) 3.
וידעתם כי אני ה' המוציא וגו' פי' תנאי הוא הדבר ובזה והבאתי וגו' וזולת זה אם תנאצו ה' אין כאן הבטחה זו, ואשר על כן כתב פרט זה של ידיעת ה' וגו' באמצע הבטחות הטובות ולא איחר ולא הקדים לומר עד כאן הוא בשבועה בלא תנאי אבל פרט זה של הבאתם לארץ תנאי הוא הדבר: וידעתם וגו' אז הבאתי וזולת זה יהיה מה שיהיה

אור החיים שמות פרק ו פסוק ח (פרשת וארא)

4

וידעתם כי אני ה' המוציא וגו' פי' תנאי הוא הדבר ובזה והבאתי וגו' וזולת זה אם תנאצו ה' אין כאן הבטחה זו, ואשר על כן כתב פרט זה של ידיעת ה' וגו' באמצע הבטחות הטובות ולא איחר ולא הקדים לומר עד כאן הוא בשבועה בלא תנאי אבל פרט זה של הבאתם לארץ תנאי הוא הדבר וידעתם וגו' אז הבאתי וזולת זה יהיה מה שיהיה:

(ט) ואל ישעו בדברי שקר

במדרש [שמות רבה פרשה ה' אות י"ח] איתא: מלמד שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת לומר שהקדוש ב"ה גואלן לפי שהיו נוחין בשבת אמר להן פרעה תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ולא ישעו גו' אלא יהיו משתעשעין ואל יהו נפישין ביום השבת עכ"ל. הנה לא מצינו בשום מקום מה היו מגילות אלו ומה עלה בסופן

ועלה בדעתי לומר, דהנה אם נדייק במזמור שיר ליום השבת [תהלים צ"ב] נראה שלא נמצא שם שום זכר ליום השבת 45, ואדרבה בסוף המזמור [פסוק ט"ז] ביאר לנו שתכלית כוונת המזמור הוא להגיד כי ישר ד' צורי [הנהו] ולא עולתה בו, וא"כ אין זו כוונת השבת. ונראה שמזמור זה היה אחד מהמגילות שהשתעשעו בהן ביום השבת במצרים, והיינו אחר שפרעה הסכים לבקשתו של משה שיתן לישראל יום מנוחה, ובחר לו משה את יום השבת, סידר משה שיתאספו בני ישראל וישתעשעו במגילותיהן, אבל אחר שבא משה לפרעה שישלח את בני ישראל גזר עליהם שיעשו עבודתם גם בשבת כדי שלא יוכלו להשוועין

ואחרי העיון נראה לי דמכיון שמצינו שמזמור שיר ליום השבת משה רבינו אמרו כמש"כ רש"י במסכת בבא בתרא [דף י"ד ע"ב ד"ה ועל ידי משה]: תפלה למשה [תהלים צ'] וכל י"א מזמורים כסדרן עכ"ל, א"כ יש לומר דמזמור זה היה א' מהמגילות הדין בענין של רשע וטוב לו וצדיק ורע לו, ואימתי עמדה שאלה זו בכל תקפה, כמובן כי אחרי שראו בני ישראל בעיניהם את ענני הכבוד סביבם ובכל פעם שהיו חוטאין שהיה בא תיכף העונש אז לא היה מקום לשאלה זו, ועל כרחך בשעה שהיו בני ישראל במצרים והיו רואין בעיניהם כי צדיקים הם לעומת המצרים וסוף דבר המצרים משתעבדין בהם, ואז אדון הנביאים נדדקק לשאלה זו.

ולכן לאחר שקבלו ישראל מפרעה את השבת כיום מנוחה, הנה נצייר נא לעצמנו מה היו עושים אחינו המדוכאים ביום מנוחה זה, כמובן שהיו הולכים אל הישיבה שלא פסקה מאבותינו והיו דורשים לפניהם. ונצייר נא מה היתה עיקר הדרשה, כמובן לעודד את רוחם ושלא יקשו קושיא זו של צדיק ורע לו, ולזה תיקן מרע"ה מזמור זה ליום השבת, והיינו להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות, כלומר אפילו בשעת תוקף הגלות שהוא דומה ללילה אעפ"כ עלינו לומר מה גדלו מעשיך ה' מאד ועמקו מחשבותיך, שבפרח רשעים כמו עשב ויציצו כל פעלי און היינו רק להשמידם עדי עד, והנה איביך יאבדו יתפרדו כל פעלי און, ותרם כראים קרני, ותבט עיני בשורי בקמים עלי מרעים - אז תשמענה אזני "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה", והכונה הוא "להגיד כי ישר ד' ולא עולתה בו" 46

ולפ"ז י"ל דגם ספר איוב, דאמרינן בבבא בתרא שם שמשה רבינו חברו, נתחבר על דבר שאלה זו, להניח דעתם של בני ישראל בגלות מצרים שהיו מצטערים בנידון זה של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, וא"כ כל הספר כולו הנהו מהמגילות שהיו משתעשעין בהן בשבתות 47. ואפשר שכל י"א המזמורים חברם משה בהיותו בארץ מצרים, והכין ביניהם גם שירים אחרים שתבוא הגאולה